

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน
ของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี

Buddhist Monks' Self Awareness on Social Responsibility in Leading
Ethics to the Community in Chonburi

นายบุญรอด บุญเกิด

Mr. Boonrod Boongird

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาศาสนาและปรัชญา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

AG 00 88076

ประจำปีงบประมาณ 2553

29 พ.ย. 2554

297354

PK 0111663

เริ่มบริการ

18 ส.ค. 2555

อภิรักษ์นันทนาการ

ชื่อเรื่อง	: การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี
ผู้วิจัย	: นายบุญรอด บุญเกิด
หน่วยงานต้นสังกัด	: ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีงบประมาณ	: 2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้าน และเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในจังหวัดชลบุรี จำนวน 366 รูป ได้มาโดยวิธีการสุ่มจากประชากรแบบแบ่งชั้นภูมิตามอำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 38 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .25 - .88 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การทดสอบค่าที (t - test) ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระดับมาก ด้านการช่วยเหลือและแก้ปัญหาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง
2. พระสงฆ์ที่อายุพรรษาต่างกัน มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา
3. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์ โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นเจ้าของอาวาสมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นพระลูกวัด ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

Research Title : Buddhist Monks' Self Awareness on Social Responsibility in Leading Ethics to the Community in Chonburi

Researcher : Mr. Boonrod Boongird

Organization : Religions and Philosophy

Fiscal Year : 2010

Abstract

This research aims to study the level of Buddhist monks' self awareness on social responsibility in leading Ethics to the community in Chonburi, and to compare the level of Buddhist monks' self awareness on social responsibility in leading ethics to the community in Chonburi classified by the length of periods in monkhood, and monk's ranks. The samples were the 366 Buddhist monks from Mahanikaya in Chonburi. Stratified random sampling was used. The equipment used in this research was the questionnaire on the level of Buddhist monks' self awareness on social responsibility in leading ethics to the community in Chonburi. The questionnaire consisted of 38 items. The item discrimination ranged from .25-.88. The reliability of the questionnaire was .96. The statistic tools used were mean, standard deviation, One-way ANOVA, and t-test.

The results revealed as follows:

1. The Buddhist monks in Chonburi had the level of self awareness on social responsibility in leading ethics to the community in Chonburi as a whole in high level. When it was classified by aspects, it was found that the aspect of passing on knowledge to people was in moderate level, the aspect of being a role model was in high level, the aspect of solving social problems and the aspect of mental sanctuary was in moderate level.
2. The Buddhist monks with different length of the periods of monkhood gained different level of self awareness on social responsibility in leading ethics to the community in Chonburi as a whole and by aspect with the statistical significance of .05 . The Buddhist monks who have been in monkhood for more than 10 years have higher level of self awareness than those who have been in monkhood for less than 5 years, and those who have been in monkhood up to 5 years but less than 10 years.
3. The levels of Buddhist monks' self awareness on social responsibility in leading ethics to the community in Chonburi were different with the statistical significance of .05, when the monks were classified by monk's ranks as a whole and by aspect. The Buddhist monks ranked as abbots have higher level of self awareness than the monks ranked as subordinates. However, the aspect of being a role model gained the difference without the statistical significance.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือที่ดีเยี่ยมจากบุคคลหลายฝ่าย ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่การวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ ดร.ศักดิ์นา บุญเปี่ยม อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ดร.พุดพงษ์ สุขสว่าง อาจารย์ประจำวิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา และ ผศ.ดร.ปรุทธิ์ บุญศรีตัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม รวมทั้งให้คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

ขอขอบคุณ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดใหญ่ อินทราราม (พระอารามหลวง) จังหวัดชลบุรี ที่อำนวยความสะดวกในการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้และเก็บข้อมูล

กราบขอบพระคุณพระมหาสุชาติ (ปิติ) กามธมฺโม วัดใหญ่อินทราราม พระอารามหลวง จังหวัดชลบุรี ที่ช่วยเป็นธุระในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากวัดต่างๆ ให้

ขอขอบคุณ อาจารย์เข็มจิรา พิทักษ์ราษฎร์ ที่ช่วยประสานงาน อำนวยความสะดวก และช่วยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจนครบสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างทุกรูป ที่เมตตาเสียสละเวลาให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอันเป็นประโยชน์ทางวิชาการเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สนับสนุนทุนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ.....	๙
สารบัญตาราง.....	๓
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
คำถามในการวิจัย.....	2
สมมุติฐานการวิจัย.....	3
กรอบความคิดในการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม.....	7
เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบ.....	10
ความหมายและบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์.....	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	26
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	26
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	27
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	27
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	28
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	31
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	50
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
อภิปรายผล.....	53
ข้อเสนอแนะ.....	57
บรรณานุกรม.....	58
ภาคผนวก.....	63
ภาคผนวก ก คำอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	64
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	66
ภาคผนวก ค จำนวนพระภิกษุ - สามเณร ประจำปี 2553.....	73
ประวัติผู้วิจัย.....	77

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามอำเภอ.....	26
2	จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุพรรษา.....	32
3	จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์.....	32
4	คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี โดยรวมและเป็นรายด้าน.....	33
5	คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านกาทำให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นรายข้อ.....	34
6	คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน เป็นรายข้อ.....	36
7	คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม เป็นรายข้อ.....	38
8	คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นรายข้อ.....	40
9	เปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของ พระสงฆ์.....	42
10	การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ระดับการรับรู้ตนเองด้านความ รับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์.....	43

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
11	การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ โดยรวมเป็นรายคู่.....	44
12	การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ เป็นรายคู่ ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน.....	45
13	การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ เป็นรายคู่ ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน.....	46
14	การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ เป็นรายคู่ ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม.....	47
15	การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ เป็นรายคู่ ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ.....	48
16	เปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์.....	49
17	คำอำนาจจำแนกรายชื่อของแบบสอบถาม เรื่อง การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี.....	65

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช่วงเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ตลอดจนการเคลื่อนไหวเข้ามาของอารยธรรมตะวันตก สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อค่านิยม คุณธรรมของบุคคลในสังคมอย่างกว้างขวาง เกิดการสร้างค่านิยมทั้งแบบวัตถุนิยมและค่านิยมแบบบริโภคนิยมให้กับบุคคล ทำให้บุคคลในสังคมละเลยสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ในสังคมไทยดั้งเดิม ที่เป็นนามธรรมจึงนำมาซึ่งปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย เช่น เมื่อต้องการราคาแพงๆ ในระยะเวลาสั้น ก็จะต้องใช้วิธีหาเงินทางลัด โดยการขายยาบ้า หรือทำการทุจริต เป็นต้น

ที่มาของสภาพปัญหาทางสังคมดังกล่าว เกิดจากการย่อหย่อนทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ หากสามารถปลูกฝังให้คุณธรรมและจริยธรรมเกิดขึ้นในจิตใจประชาชนแล้ว เขาเหล่านั้นก็จะสามารถปฏิบัติตนและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังคำกล่าวที่ว่า จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว คือ ถ้าจิตคิดแต่สิ่งที่ดีๆ การแสดงทางกายก็พลอยดีไปด้วย ก็คือ จะทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติตนหรือทำตนเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติได้ การที่ประชาชนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักปฏิบัติแล้ว ก็สามารถที่จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคที่สังคมกำลังเกิดวิกฤตการณ์อยู่ในขณะนี้ ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในสังคมให้มากขึ้นเพื่อลดวิกฤตของสังคมลง สำหรับทุกๆ คน ทุกๆ ฝ่าย และทุกๆ หน่วยงาน ต้องให้ความร่วมมือกัน ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ให้เพิ่มขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมได้แบบยั่งยืน

สถาบันที่มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม คือ สถาบันครอบครัว ได้แก่ บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมแล้ว นอกจากนี้ยังมีอีกสถาบันหนึ่งที่มีหน้าที่หลักในการเผยแพร่คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยตรง คือ พระสงฆ์ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอ นับว่าเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติ และการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์ ก็มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

สำหรับในจังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่เป็นทั้งแหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งการท่องเที่ยว มีผู้คนจำนวนมาก ทั้งที่เป็นคนไทย และเป็นชาวต่างชาติ ต่างก็หลั่งไหลเข้ามาเพื่อมาประกอบอาชีพ และเข้ามาในรูปแบบของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของ ผู้คน ประกอบกับมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การลักขโมย การปล้น ช่างชิงทรัพย์ ตามมามากมาย ด้วยจังหวัดชลบุรีเองนั้นถือว่าเป็นจังหวัดที่มีวัดทั้งที่เป็นฝ่ายมหานิกายและฝ่ายธรรมยุต วัดหลวง วัดราษฎร์ และรวมถึงมีสำนักสงฆ์อีกเป็นจำนวนมาก มีจำนวนพระสงฆ์รวม 4,228 รูป (ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553) ซึ่งนับว่า มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีจะเป็นผู้นำเอาจริยธรรมเข้าไปสู่สังคม ผู้ ชุมชนในท้องถิ่นของจังหวัด เพื่อช่วยกล่อมเกลาคิดใจ เผยแพร่ธรรมะของพระพุทธเจ้าให้กับ ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น ได้นำไปประยุกต์ใช้ เสมือนหนึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ และความ รับผิดชอบต่อสังคมอีกประการหนึ่งของพระสงฆ์

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการ นำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะฝ่ายมหานิกาย เพราะเป็นพระสงฆ์ ส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในจังหวัดชลบุรี ทั้งในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน การทำตัวเป็นแบบอย่างใน การประพฤติปฏิบัติตน การช่วยคิด การแก้ปัญหาสังคม การเป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อจะได้ทราบว่าพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในจังหวัดชลบุรีนั้นมีการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับมากน้อย เพียงใด ซึ่งจะได้นำผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมของพระสงฆ์ใน การนำจริยธรรมสู่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรม สู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์

คำถามในการวิจัย

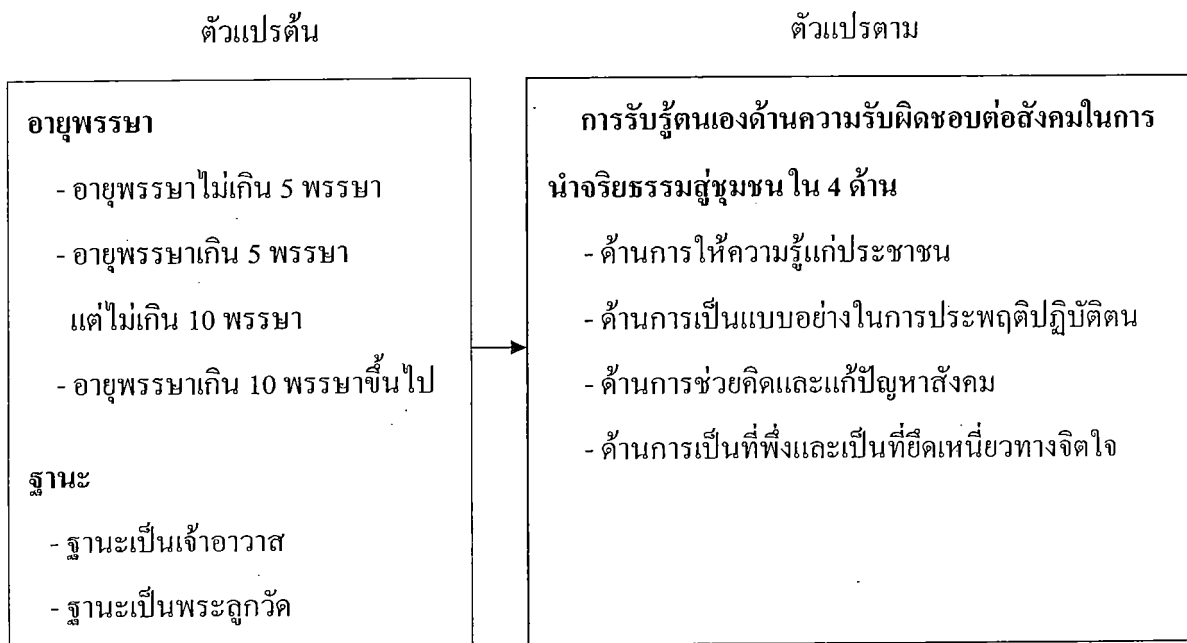
1. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของ พระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้านอยู่ในระดับใด
2. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของ พระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์ มีความแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

1. พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนแตกต่างกัน
2. พระสงฆ์ที่มีฐานะต่างกัน มีระดับในการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนแตกต่างกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม ด้านการเป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามอายุพรรษา คือ อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา และอายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป ฐานะของพระสงฆ์ คือ ฐานะเป็นเจ้าอาวาส และฐานะที่เป็นพระลูกวัด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี 4 ด้าน ได้แก่

- 1.1 ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน
- 1.2 ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน
- 1.3 ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม
- 1.4 ด้านการเป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในจังหวัดชลบุรี จำนวน 4,228 รูป

2.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในจังหวัดชลบุรี จำนวน 366 รูป

ตามเกณฑ์กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยความคลาดเคลื่อน .05 ของยามานะ (Yamane, 1970, p.580 - 581)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 อายุพรรษาของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา และอายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป

3.1.2 ฐานะของพระสงฆ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ฐานะเป็นเจ้าอาวาส และฐานะเป็นพระลูกวัด

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ใน 4 ด้าน คือ

- 3.2.1 ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน
- 3.2.2 ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน
- 3.2.3 ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม
- 3.2.4 ด้านการเป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การรับรู้ตนเอง หมายถึง การที่พระสงฆ์และเข้าใจว่า การนำความรู้ทางด้านคุณธรรม หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่สู่ชุมชน โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านการเทศน์ การบรรยาย และการเขียน การเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน การช่วยคิดและการแก้ปัญหาสังคม การเป็นที่พึ่งและการเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถือว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมประการหนึ่งของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน หมายถึง การนำความรู้ทางด้านคุณธรรม หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่สู่ชุมชน โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านการเทศน์ การบรรยาย การเขียน การเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน การช่วยคิดและการแก้ปัญหาสังคม การเป็นที่พึ่งและการเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถือว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมประการหนึ่งของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยการเป็นผู้อบรมประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านธรรมะกับประชาชนในชุมชน เป็นผู้แนะนำสั่งสอน และสร้างจิตสำนึกนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจ เป็นผู้สอนให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งทางคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ นำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเผยแพร่ผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียงของชุมชน เผยแพร่ในรูปแบบการตีพิมพ์ การเขียนหนังสือ เผยแพร่ธรรม โดยใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะ และโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิด แสดงเทศนาธรรมในวันพระ และเทศกาลวันสำคัญให้แก่ประชาชนในชุมชน รวมทั้งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน

2.2 ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน โดยเป็นผู้ใช้จ่ายปัจจัยสี่อย่างเหมาะสมกับสมณสาธูป ดำเนินชีวิตโดยไม่ยึดติดกับวัตถุ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สันโดษ ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำรงตนเป็นผู้มีความเสียสละทั้งกายและใจ ปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยน ประกอบด้วยความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง ดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ เป็นผู้มีชีวิตอยู่ด้วยความสงบและมุ่งความสงบเป็นที่ตั้ง ทำตนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ ละเว้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงที่รุนแรง เป็นผู้มีความใจประกอบด้วยเมตตา และเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม

2.3 ด้านการช่วยคิดและการแก้ปัญหาสังคม โดยเป็นที่ปรึกษาประชาชนในการไกล่เกลี่ยปัญหาในชุมชน อบรมสั่งสอนประชาชนที่มีพฤติกรรมเป็นภัยต่อชุมชน ช่วยประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นผู้นำคิรีริเริ่มการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และอาชีพ เป็นผู้นำคิรีริเริ่มแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยใช้หลักธรรมเป็นที่ตั้ง ร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหายาเสพติด

ในชุมชน เป็นที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมความประพฤติของคนในชุมชน ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม และเป็นผู้ช่วยกล่อมเกลาคู่คนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม

2.4 ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับประชาชนในชุมชน เป็นผู้ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีอันเกี่ยวกับชีวิต เป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนในด้านความเป็นอยู่และในด้านอาชีพ เป็นผู้ให้การสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาส และผู้ยากไร้ เป็นผู้เอื้อเฟื้อแผ่ต่อประชาชนที่มีความเดือดร้อนทั้งกายและใจ เป็นผู้เข้าหาประชาชน ปลอบขวัญให้กำลังใจ แนะนำแนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้กับประชาชน และเป็นผู้ให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ทั้งด้านปรียัติและปฏิบัติ

3. พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่จำพรรษาอยู่ในจังหวัดชลบุรี

4. เจ้าอาวาส หมายถึง พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่เป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดของแต่ละวัดในจังหวัดชลบุรี

5. พระลูกวัด หมายถึง พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาวาสในจังหวัดชลบุรี

6. อายุพรรษา หมายถึง อายุการบวชของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

6.1 อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา

6.2 อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา

6.3 อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป

7. ฐานะของพระสงฆ์ หมายถึง ฐานะทางด้านการปกครองภายในวัด แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

7.1 ฐานะเป็นเจ้าอาวาส

7.2 ฐานะเป็นพระลูกวัด

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ได้ทราบถึงระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี อันเป็นข้อสนเทศและเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมของพระสงฆ์ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนให้สูงยิ่งขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของ พระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับจริยธรรม
 - 1.1 ความหมายของจริยธรรม
 - 1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม
 - 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม
2. เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.1 ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.3 ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม
3. ความหมายและบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

1.1 ความหมายของจริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” มาจากคำ 2 คำ คือ จริย + ธรรม ซึ่งแปลตามรูปศัพท์ คือ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรมะ แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติ ในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อนำเอาคำทั้งสองมาต่อกัน เป็น จริยธรรม ก็ได้ความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติหรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่ง ความประพฤติปฏิบัติ

คำว่า จริยธรรม ตรงกับภาษากรีกว่า Ethos แปลว่า ลักษณะนิสัยที่สามารถตัดสินใจคุณค่าได้ตามความหมายของความดี ความงาม และความสุภาพ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2543: 18-19)

“จริยธรรม” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551: 57) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า ธรรมคือความประพฤติ ธรรมคือการดำเนินชีวิต หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต

สาโรช บัวศรี (2526: 12) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม

กীরติ บุญเจือ (2534: 4) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติ

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ (2533: 68) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม คือ หลักแห่งการดำรงชีวิตอันประเสริฐ หรือหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติตนตามธรรมเนียมของสังคม

1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นเครื่องกำหนด เป็นหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เป็นแนวให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบดังต่อไปนี้

1) ระเบียบวินัย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้าทุกคนสามารถทำทุกอย่างตามอำเภอใจ โดยขาดกฎเกณฑ์แล้วย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนระส่ำระสาย ทั้งผู้นำ และผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจอันเป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคล ชาติใดไร้ระเบียบ ย่อมยากที่จะพัฒนาให้ทัดเทียมชาติอื่น จึงควรประพฤติตามจารีตประเพณีของสังคม

2) สังคม คือ การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมที่ดีงาม มีวัฒนธรรมที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นศีลธรรมอันดีของประชาชนกลายเป็นกลุ่มชนที่ขยายวงกว้างที่เรียกว่า สังคม

3) อิสระเสรี ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระสามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิต มีความสุข อยู่ในระเบียบวินัยที่สังคมของตนยอมรับ เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรม สามารถปกครองตนเองได้

องค์ประกอบทั้ง 3 นั้น เป็นจุดกำเนิด หรือจุดเริ่มต้นของคุณธรรมและจริยธรรม เพราะเมื่อระเบียบวินัยแล้ว ก็ต้องมีการบังคับให้ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติร่วมกัน และทุกคนก็มีอิสระในการทำความดี ที่อยู่ในกรอบ ระเบียบของสังคม

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง ดังที่ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2524: 7) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีจิตใจเป็นผู้สั่งการและควบคุม หากจิตใจร้ายแรงเบิกบาน กิริยาท่าทีแสดงออกในทางกระฉับกระเฉง ว่องไว ตีตก แต่ถ้ามืดใจจิตใจเศร้าหมอง เหี่ยวแห้ง กิริยาอาการก็ซึมเซาหงอยเหงานา ปราภฏแก่ผู้ใกล้ชิดและพบเห็นได้ ในด้านความประพฤติก็เช่นเดียวกันใครมีจิตใจเป็นอย่างไรก็จะแสดงออกมาเป็นความประพฤติหรือการปฏิบัติในทำนองนั้น การที่จิตใจเป็นผู้สั่งการและกำกับการกระทำหรือแสดงออกทางร่างกายเช่นนี้ ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ได้ คนที่มีคุณธรรมสูง คือ จิตใจทรงคุณธรรมจะประพฤติปฏิบัติสิ่งใดๆ ในลักษณะของการมีจริยธรรมสูงด้วย และในทางตรงกันข้าม คนที่ประพฤติชั่ว ชอบปฏิบัติหรือแสดงออกในทางที่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น อันเป็นแบบอย่างของคนมีจริยธรรมต่ำทราม ย่อมแสดงว่าผู้นั้นในจิตใจขาดคุณธรรม หรือมีคุณธรรมต่ำด้วย ดังนั้น คุณธรรมจึงเป็นลักษณะความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ และจริยธรรม เป็นลักษณะการแสดงออกของร่างกายนั่นเอง

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2544: 127) กล่าวว่า คุณธรรมกับจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน คุณธรรมจัดเป็นธรรมฝ่ายดีที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล การแสดงออกของคุณธรรมให้ประจักษ์นั้น เรียกว่า จริยธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (3 กุมภาพันธ์ 2538, สัมภาษณ์ อ้างถึงใน จิตรจำนง รัตนสกุล, 2538: 18) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรมเป็นคุณสมบัติของจิตใจ คือ เป็นสภาพจิตที่ดำรงที่อยู่ภายใน ส่วนจริยธรรมจะมองในแง่ของการแสดงออกภายนอก พฤติกรรม ซึ่งการตัดสินใจคุณค่าของคุณธรรมนั้นให้ดูจากสิ่งที่เขาแสดงออกหรือพฤติกรรม นั้น หมายถึง ดูจากจริยธรรมซึ่งเป็นเครื่องสื่อแสดงถึงคุณธรรมนั่นเอง

ทศนา แฉมมณี (2546: 4) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมมีลักษณะที่มีส่วนคล้ายคลึงและสัมพันธ์กัน คุณธรรมเป็นคุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวธรรมอยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

สุขุมล เกษมสุข (2548: 1-2) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรมว่า คุณธรรมเป็นคุณลักษณะที่ดำรง เป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจของบุคคล ส่วนจริยธรรม เป็นการประพฤติกการแสดงออกถึงความมีคุณธรรมของบุคคลนั้นๆ ดังนั้น จึงมักมีการกล่าวถึงคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กัน ไป เช่น กล่าวว่า สังคมต้องการคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

2. เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายคนที่กล่าวถึงความหมายของความรับผิดชอบต่อหัวหน้างาน ดังนี้

Flippo (1996) ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานว่าเป็นการผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

กรมวิชาการ (2544: 196 อ้างถึงใน วีรศักดิ์ จันทะสงคราม, 2549: 23) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานว่า ความสนใจตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลของการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

โทยุ อุดมบุญญาภาพ และคณะ (2547: 120) กล่าวว่า ให้ความหมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจและตั้งใจ โดยมีการวางแผนไว้อย่างดี ไม่ต้องให้ใครคอยว่ากล่าว ตักเตือนและพร้อมที่จะรับผลดีและไม่ดีในกิจกรรมที่ตนได้กระทำไป

พัฒน์วดี อนุสรณ์เทวินทร์ (2544: 26) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานหมายถึง พฤติกรรมความตั้งใจ เอาใจใส่ ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยความมานะพยายาม เอาใจใส่และตรงต่อเวลาเพื่อให้งานนั้นสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

รวมความว่า ความรับผิดชอบต่อหัวหน้างาน คือ การปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จไป ด้วยความตั้งใจปฏิบัติ ละเอียดรอบคอบ โดยมีการวางแผน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ให้ไปสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบต่อหัวหน้างาน

ความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้ด้วยความสงบสุข เพราะแต่ละบุคคลย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องกระทำมากมาย ถ้าทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อมทำให้เกิดความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ในประเทศที่ความเจริญทางเทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ยังต้องการบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อหัวหน้างานอย่างยิ่ง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในปัจจุบันที่ความเจริญทางเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และเสมือนหนึ่งว่าการพัฒนาด้านจิตใจหรือจริยธรรมไม่ได้ก้าวหน้าไปในสัดส่วนที่พอเหมาะกับความเจริญ

ทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านวัตถุ ทั่วๆ ที่การพัฒนาทางด้านจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นไม่น้อยกว่าความเจริญทางด้านวัตถุ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น การให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านจิตใจนั้นจะพิจารณาได้ว่ายังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วดังเช่นการพัฒนาเทคโนโลยี

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดกับทุกคน นอกจากความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันอดทน ความเสียสละ ฯลฯ การปลูกฝังให้คนมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอันเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2514: 55-56)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2528, อ้างถึงใน จงจิตร สิริทรัพย์จันท์, 2528) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรู้จักรับผิดชอบไว้ดังนี้

- 1) ทำให้เป็นคนตั้งใจจริง รักหน้าที่การงานทั้งที่เป็นของส่วนตัวและส่วนรวม
- 2) เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเอง หมู่คณะ และประเทศชาติ
- 3) เป็นคุณสมบัติสำคัญของคนในชาติที่เจริญแล้ว
- 4) เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมระบบประชาธิปไตย
- 5) เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดี
- 6) ทำให้สังคมและประเทศชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบว่า มีความสำคัญในการแสดงถึงความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง อันเนื่องมาจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้นเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องมือผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนดีมีความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข และที่สำคัญมาก คือ ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย และถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบจะส่งผล คือ

- 1) คนที่มีความรับผิดชอบยอมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามจุดหมายทันเวลา
- 2) คนที่มีความรับผิดชอบยอมเป็นที่นับถือ ในการยกย่องสรรเสริญ และเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
- 3) ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
- 4) ทำให้เกิดความก้าวหน้า และความสงบสุขในสังคม
- 5) ไม่เป็นด้วยเหตุแห่งความเลื่อมและความเสียหายของส่วนรวม

2.3 ประเภทของความรับผิดชอบ

มีผู้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้มากมาย ดังนี้

วัฒนา สิงห์สัมฤทธิ์ (2527: 5-6) แบ่งความรับผิดชอบเป็น 4 ประเภท คือ

1) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเอง ด้วย ความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบและ ป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ

2) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาตนเองให้พ้นจากอันตราย โรคภัย ไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสกิเลส ประพฤติตนอยู่ใน ศีลธรรม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามสมควรแก่ฐานะ หมั่นศึกษาเล่าเรียนจน ประสบความสำเร็จ

3) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมของหมู่คณะ ครอบครัวยุ วัย และชุมชนอย่างเต็มความสามารถ ร่วมมือแก้ไขปัญหาค้างๆ ที่เกิดขึ้น ประพฤติ และปฏิบัติตามกฎหมาย งดเว้นการกระทำอันเป็นผลเสียแก่ส่วนรวม ดูแลทรัพย์สินสมบัติสาธารณะ และสร้างสรรค์ความก้าวหน้าแก่ส่วนรวม

4) ความรับผิดชอบในการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับการกระทำของตน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่า สิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่จะทำให้เกิดผลดี

ไชยรัตน์ ปราณี (2531: 54-55) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะบทบาทของตนที่เป็นส่วน หนึ่งของสังคม จะต้องดำรงให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก ยอมรับ ผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้น บุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเอง ย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งที่ตนกระทำลงไปนั้นจะมีผลเสียหรือไม่ และจะเลือก ปฏิบัติต่อสิ่งที่จะทำให้เกิดผลดีเท่านั้น

2) ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้อง และมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลาย อย่างต่อสังคมตั้งแต่สังคมขนาดเล็กๆ ไปจนถึงสังคมขนาดใหญ่ บุคคลทุกคนต้องดำรงชีวิตอยู่ใน สังคม เริ่มตั้งแต่สังคมที่เล็กที่สุด คือ ครอบครัว จนถึงสังคมขนาดใหญ่ คือ ประเทศชาติ การกระทำ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีภาระหน้าที่ที่

จะต้องเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคม ดังต่อไปนี้ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมือง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย (2540) ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์และปลอดภัยจากอันตราย รู้จักประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณในการใช้จ่ายและมีความประหยัด สามารถจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค สำหรับตนเองให้เหมาะสม สำนึกในหน้าที่และบทบาทของตน ตั้งใจเล่าเรียนใฝ่หาความรู้และฝึกฝนตนเองให้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ จนประสบผลสำเร็จในการดำรงชีวิต

2) ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองต่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้น จะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

3) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความเอาใจใส่ไม่ต้องมีใครบังคับ ใช้ความสามารถเต็มที่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค มีความละเอียด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะสำเร็จ พยายามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น พัฒนาประสิทธิภาพงาน รู้จักวางแผน ปฏิบัติงานอย่างมีจุดมุ่งหมายด้วยความระมัดระวังเพื่อป้องกันความบกพร่อง เสื่อมเสียในงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

4) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามระเบียบข้อบังคับของสังคม ช่วยรักษาสมบัติส่วนรวม ให้ความร่วมมือในการทำงานช่วยเหลือและแก้ไข ปัญหาของชุมชนตามความสามารถ รู้จักหน้าที่ของตน ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว สถาบันการศึกษา หรือสถาบันต่างๆ ในชุมชน ไม่เอาเปรียบผู้ร่วมชุมชน รักษาผลประโยชน์เกียรติยศชื่อเสียงของสถาบันต่างๆ และสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นในสังคม

พวงทอง ภูสวดศรี (2546: 31) กล่าวว่า ความรับผิดชอบแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การขจัดปัญหาทุกชนิดที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากภัยอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพทันเวลาที่กำหนด ตรงต่อเวลา

2) ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม อันได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

โธมัส อุดมบุญญาภาพ และคณะ (2547: 120-122) ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้และความสามารถปฏิบัติต่อตนเองให้เกิดความสุข

2) ความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้และประพฤติปฏิบัติตน สามารถทำงานและอยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

3) ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้และประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่จะช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคง

2.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม

มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายคนที่กำลังถึงความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้หลายท่านดังนี้

Good (1973) ได้อธิบายความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง คุณธรรมที่เป็นความคิดรวบยอด ในความรู้สึกผิดชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น

คณะกรรมการจัดทำคู่มือปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มสมาคม-มูลนิธิ (2526) ได้ให้ความหมายดังนี้

กลุ่มสื่อมวลชนได้ให้ความหมายต่อความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง รู้จักฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม และปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมโดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าหากขาดประโยชน์ส่วนรวม ไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

กลุ่มสมาคม-มูลนิธิ ให้ความหมายต่อความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมอันดีงามของสังคม และชักจูงผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความผาสุกของสังคม

กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล (2531) ศึกษาองค์ประกอบความรับผิดชอบของนิสิตนักศึกษาปริญญาตรี ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์หรือบุคคล นิสิตนักศึกษานี้จะแสดงพฤติกรรมด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว มหาวิทยาลัยและสังคม

ไชยรัตน์ ปราณี (2531: 54) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า หมายถึงภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่

ภัสรา อรุณมีศรี (2533: 4-5) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ 5 ด้าน คือ รับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่อไปนี้เป็น เคารพ เชื้อฟังกำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส รับผิดชอบต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือการงานของชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน รับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยกิจการงานของโรงเรียน และรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน รับผิดชอบต่อชุมชน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือในกิจการงานของชุมชน รับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย

3. ความหมายของพระสงฆ์และบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ (มานพ นักการเรือน, 2544: 2-3)

1) พระอริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าซึ่งบรรลุมรรคผลตั้งแต่ระดับต้นจนถึงสูงสุด แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

2) สมมุติสงฆ์ หมายถึง กุลบุตรผู้บวชเข้ามาเป็นภิกษุ ยังเป็นปุถุชนอยู่ เช่นเกี่ยวกับสามัญชน แต่อบรมบ่มนิสัย พัฒนาฝึกฝนตนเอง ปฏิบัติเพื่อความสะอาด สว่าง สงบแห่งจิตใจ สมมุติสงฆ์นี้จะต้องมีภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปในการประกอบสังฆกรรมในแต่ละประเภท

โดยสรุป พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าที่ถือเพศบรรพชิต เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย และนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้ศึกษาและประพฤติปฏิบัติมาอย่างดีแล้ว ไปสั่งสอนประชาชนให้รู้และปฏิบัติตาม และยังเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ต้องได้รับการบรรพชาและอุปสมบทถูกต้องตามพุทธบัญญัติด้วย ดังนั้น พระสงฆ์จึงมี 2 ประเภท คือ สมมุติสงฆ์ และพระอริยสงฆ์

หน้าที่หลักของพระสงฆ์ในระยะแรกๆ ที่ต้องทำ คือ ศึกษาในเรื่องของสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อการบรรลุธรรมในทางพระพุทธศาสนา การบรรลุธรรมของท่านเหล่านั้นในตอนแรกเกิดจากการได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เมื่อพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าที่ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์มีมากพอสมควรแล้ว พระพุทธเจ้าก็ส่งพระสาวกเหล่านั้นออกไปเผยแผ่ธรรมะให้แก่ประชาชนทั่วไป การเผยแผ่พระศาสนาถือว่าเป็นงานอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ คือ “สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย” ก็เกิดขึ้น โดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งให้ท่านเหล่านั้นมาประชุมกัน ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราและเธอทั้งหลายพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ และทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงจาริกเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กุลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ สัตว์ที่มีรูปในจักขุอันน้อยมีอยู่ หากไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากธรรม ผู้ที่อาจจรรู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”

นับจากนั้นเป็นต้นมา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ได้กระจายไปยังกลุ่มบุคคลต่างๆ ทั้งจำนวนคนที่ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และคนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนา ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งถือเพศบรรพชิต และถือเพศเป็นคฤหัสถ์ จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า พุทธบริษัท 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในช่วงตอนต้นของพุทธกาล เริ่มต้นจากพระองค์ทรงแสดงธรรมไม่ถึงปี ก็ทำให้มีคนสำเร็จมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลเข้ามาขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

พระราชวรมุนี (ประยูร ชาญโต) (2527: 274-275) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า “การที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการ อันมีอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือ ในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือ ศึกษาเพื่อให้ตนปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมของคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติ และความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย

ทินพินท์ นาคะตะ (2539: 5-7) ได้กล่าวบทบาทของพระสงฆ์ว่า สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ ก็คือ การศึกษา และประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านี้พระภิกษุสงฆ์มี

หน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัดหรือสามเณร เพื่อเรียน การอ่าน การเขียน และการเรียนวิชาเลขคณิตอย่างง่ายๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรม และ หลักธรรมของศาสนาทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของ สังคม

ตามหลักทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ (พระเทพเวที (ประยูรARTH ปยุตโต), 2530: 194-195)

1) ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง จะ เห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่างๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตสีมา อุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่างๆ ซึ่งเรียกว่า สังฆ กรรม การอุปสมบท การระงับอธิกรณ์ ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

2) ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ คือ พระสงฆ์ถูก กำหนดให้ต้องฝากชีวิตไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มตั้งแต่เรื่องอาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาต คือ อาหารที่คฤหัสถ์ถวาย ตลอดจนปัจจัยสิ่งอย่างอื่นๆ และความเป็นอยู่ที่อาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำ เป็น ข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคมของคฤหัสถ์

พระสงฆ์ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยคฤหัสถ์ ซึ่งในส่วนนี้ถือว่ามีความสำคัญมากในการ กำหนดบทบาทและหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เมื่อก้าวถึงในแง่ของคุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมี หน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตัว พระสงฆ์เอง พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ในสูตรต่างๆ มากมาย เช่น ในพุท การสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงการพึ่งพากันและกันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ว่า (กรมการ ศาสนา, 2530: 314 อ้างถึงใน พระมหาบุญมี ท่าโท, 2551: 39-40)

“...ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มือุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุง เธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัช บริหาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มี อุปการะมาก แก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐพร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลายคฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอาศัยกันและกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสลด โสณะ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยอาการอย่างนี้...”

จํานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ (2530: 337) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพประชากรไว้ 3 ประการ คือ

1) การสร้างคนให้ได้รับการศึกษา ในสมัยก่อนการศึกษาของไทยยังขึ้นอยู่กับวัดและวัง วัดเป็นสถาบันการศึกษาของเจ้านายและขุนนางชั้นสูง ส่วนวัดเป็นสถาบันการศึกษาของสามัญชน ถึงแม้ปัจจุบันรัฐจะแยกการศึกษาออกจากสถาบันสงฆ์ แต่สถาบันสงฆ์ก็ยังมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างคนให้ได้รับการศึกษาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการเอื้ออำนวยการหรือการบริการของสถาบันสงฆ์

2) การสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรมให้มีหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ทีเดียว เป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาที่สังคมไทย มีความสงบสุขพอสมควรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และให้บุคคลละเว้นจากความชั่วและอบายมุขต่างๆ

3) เสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ สร้างถนนหนทาง บ่อน้ำ สาธารณสุข และ โรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งระดมกำลังชาวบ้านให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเด็กกำพร้าผู้ยากไร้ และช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติด เป็นต้น

คณิงนิตย์ จันทบุตร (2532: 52-56) ได้จําแนกบทบาทของพระสงฆ์ไว้ 3 ประการ คือ

- 1) การพัฒนาคุณภาพพลเมืองด้านคุณธรรมจริยธรรม
- 2) การสงเคราะห์ประชาชน เช่น การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต งานประเพณีส่วนรวม และงานเทศกาลต่างๆ
- 3) การช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจการทางสังคมจิตวิทยา เป็นต้น

สิทธิ์ บุตรอินทร์ (2533: 73) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยอาศัยคุณสมบัติ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ ความมีสติปัญญา แนะนำ สั่งสอนประชาชน ประพฤติดีปฏิบัติชอบในการดำเนินชีวิตมาโดยตลอด ส่วนในด้านสังคมก็แนะนำสั่งสอน และสร้างจิตสำนึกนำทางสู่ความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจ สั่งสอนให้มนุษย์มั่นใจในศักยภาพของมนุษย์ว่า เป็นผู้ฝึกฝนให้พัฒนามีวิสัยแห่งการพัฒนาไปอย่างสูงสุดโดยอาศัยการศึกษาอบรม

ภัทรพร สิริกาญจน์ (2535: 2) กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ว่า เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาท

ดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรมและการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วย รวมถึงการเป็นผู้นำของชุมชน พระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์หลายรูปได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไปว่ามีคุณูปการกลมกล่อมแก่ผู้คนที่รู้จักบาปบุญคุณโทษ และเป็นคนดีของสังคม เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) เป็นต้น

อมร โสภณวิเศษฐัจจวศ์ และกวี อิศริวรรธ (2537: 70-76) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ อันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปโดยในการปฏิบัติให้ความช่วยเหลือประชาชนและสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งพอจะสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1) ด้านการศึกษา สถานที่จัดให้การศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชน ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นผู้สอนเอง โดยได้สอนให้มีความรู้ทั้งทางคคิโลก และทางคคิธรรมควบคู่กัน ไป เพื่อให้ทุกคนที่เข้ามาศึกษาได้มีความรู้คู่คุณธรรม

2) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต พระสงฆ์ช่วยเหลือประชาชนโดยให้การรักษาทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิต

3) ด้านความเป็นอยู่การดำเนินชีวิต พระสงฆ์ช่วยเหลือประชาชนทั้งในด้านความเป็นอยู่และในด้านอาชีพ

4) ด้านการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์สามารถช่วยเหลือประชาชนและราชการในด้านพัฒนาชุมชน กล่าวคือ พระสงฆ์ริเริ่มและเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน โดยติดต่อราชการให้เข้ามาพัฒนาและขอให้ประชาชนร่วมมือ ขอร้องให้ประชาชนเสียสละทรัพย์เพื่อให้ชุมชนเจริญ แนะนำให้ประชาชนร่วมมือกับทางราชการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น

5) ด้านสังคมสงเคราะห์อื่นๆ เช่น ใช้วัดเป็นที่บรรเทาสาธารณภัย ให้การสงเคราะห์เด็กกำพร้า ให้การศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส จัดอบรมคนงานให้ตีมีความซื่อสัตย์ รู้จักปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

พินิจ ลากชนานันท์ (2529: 38-39) ได้แบ่งบทบาทของพระสงฆ์ไว้ดังนี้

1) บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้น มักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยง่าย และเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์นี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะ พระสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้างขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกัน อย่างเป็นกระบวนการหรือองค์การ แนวทางการดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จึงยังไม่

เด่นชัดนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองบทบาทพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐาน โครงสร้างสังคมแบบใด

ถ้าเป็นในเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้นมีเหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มแนวโน้มในการชักนำประชาชนไปสู่ความเสื่อมในทางศีลธรรมจรรยาได้มาก การที่พยายามพัฒนาจิตใจในสังคมเมืองจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านการยกระดับศีลธรรมจรรยา การลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่นๆ

ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบ คือ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไรในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องการมีการพัฒนาความรู้สร้างความเข้าใจในชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากันควรพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของ โครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้นๆ เป็นสำคัญ

2) บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา ในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่แต่ในวังกับนวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษาได้มากกว่าทั้งด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่างๆ และวิชาการต่อสู้มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษาตามแบบชาติตะวันตก วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมา พระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านไปจนถึงเจ้านายและพระมหากษัตริย์

3) บทบาทในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคมและอยู่ได้ด้วย การสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลำบากพระสงฆ์เองก็ลำบากด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้น การที่พระสงฆ์ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้านเป็นการนำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชนจึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดำเนินการไปตามวิจรรณญาณที่สามารถทำได้ตามพระธรรมวินัย และความต้องการของชุมชน

4) บทบาทการเผยแผ่ธรรมะ จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้คงคางด้วยศีลาจารวัตร ทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป ในการดำเนินชีวิต ด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรมะจึงเป็นไปได้โดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้กับผู้เข้าศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านทาง การพูดคุย และการสนทนา เช่น ในโอกาสทำบุญตักบาตรตอนเช้า เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบทบาทนี้ก็ยังคงมีอยู่ แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย เป็นต้น

5) บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลหรือพระอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่าง ชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระ หากมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

6) บทบาทที่เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอนและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้น ส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2530 อ้างถึงใน พระมหาบุญมี ท่าโท, 2551: 45) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ว่าจะต้องประกอบด้วยบทบาท ดังนี้

- 1) การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ
- 2) เป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจ ด้วยความประพฤติเป็นตัวอย่าง ตลอดจนสถานที่ของวัดที่สงบร่มเย็นเป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง
- 3) การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น ที่ปรึกษาที่สะดวกใจและสนิทใจ
- 4) ในสังคมที่กำลังพัฒนาเมื่อชาวบ้านที่ไม่พร้อมจะช่วยตนเอง ถ้าได้พระเป็นผู้นำท้องถิ่นที่เตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลางจะเป็นผู้ชี้ช่องในการนำท้องถิ่น ให้ได้รับความเจริญใหม่ๆ ในบทบาทนี้อาจประกอบด้วยการเสนอแนะให้ความริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วเป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นขึ้นในท้องถิ่นจะควรหรือไม่ควร
- 5) การสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งที่สำคัญในศาสนาทั้งหลาย และยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไปแม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะที่เป็นเครื่องปลอบประโลมใจสืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิตอย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ อันได้แก่ บทบาทประเภทพิธีกรรมต่างๆ

กฤษณา นันทเพชร (2540: 156) ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคมไว้ 5 ประการ คือ

- 1) บทบาทด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาชี้ชัดว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นประธาน มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จ

ได้เพราะใจ” คำสอนนี้ได้มาเป็นคติแบบไทยๆ ที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” เพราะฉะนั้น หากมองในแง่ของการพัฒนาแล้ว การพัฒนาที่สำคัญที่สุดและละเอียดไม่ได้ก็คือการพัฒนาจิตใจ เพราะจิตที่พัฒนาแล้วนั้นจึงจะทำให้การพัฒนาภายนอก คือ การพัฒนาทางกายหรือวัตถุเป็นไปอย่างถูกต้อง พระสงฆ์จึงใช้หลักการของการฝึกสมาธิเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนให้เกิดการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอกเพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์

2) บทบาทด้านส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์มีบทบาทมากในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์จัดให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามที่สร้างมาเป็นเวลานานและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม จัดให้มีการรักษาประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติ การดักบาตรเทโว เป็นต้น จัดให้มีการรักษาสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์จัดให้มีการบวชป่า เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ เป็นต้น เป็นบทบาทหน้าที่เน้นให้ประชาชนมีความรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นของตน

3) บทบาทด้านเผยแพร่ธรรม เป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการศึกษาธรรมและนำธรรมที่ตนได้ศึกษาแล้วไปเผยแผ่ให้ประชาชนให้รู้ตาม และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ..

4) บทบาทด้านให้การศึกษ เป็นบทบาทที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตประชาชนมักนำลูกหลานที่เป็นผู้ชายมาฝากให้อยู่กับพระสงฆ์ และพระสงฆ์จะทำการสอนศิลปวิทยาการต่างๆ ให้ตามสมควร วัดก็บริจาคที่ดินให้เป็นสถานที่จัดสร้างอาคารของสถานศึกษาต่างๆ พระยังทำหน้าที่เป็นครูช่วยสอนในบางรายวิชาที่ขาดแคลนครูผู้สอน เป็นการให้การศึกษแก่ชุมชน

5) บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ การสงเคราะห์ชาวบ้านของพระสงฆ์ เป็นไปทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ

จากการรายงานผลการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (2544 อ้างถึงในพระมหาบุญมี ทำโท, 2551: 48) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทย มีดังนี้

1) พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติดีงาม เพื่อเรียกความศรัทธาให้เกิดกับประชาชนในท้องถิ่น

2) พระสงฆ์ควรเป็นนักเทศน์ที่ดีเพื่อสามารถดึงดูดจิตใจของประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง

3) พระสงฆ์ควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อรู้เท่าทันต่อกระแสโลกอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน

- 4) พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการพัฒนาจิตใจของประชาชนมากกว่าที่จะเน้นการพัฒนาวัตถุในวัดหรือมุงหารายได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งขณะนี้วัดต่างๆ ได้เดินหลงทางเข้าสู่ระบบวัตถุนิยม หากวัดดำเนินการเช่นนี้เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนความคิดของประชาชนที่เน้นทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ
- 5) พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ในที่นี้มีได้หมายความว่า เป็นเงินหรือวัตถุสิ่งของ แต่หมายถึงด้านคำสอนและหลักธรรมต่างๆ
- 6) พระสงฆ์ควรดำเนินโครงการต่างๆ เช่นเดียวกับมูลนิธิกลุ่มแสงเทียนซึ่งนำเลื่อมใส อย่างไรก็ตามจะต้องแก้ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ การขาดปัจจัยและความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทให้ได้
- 7) ควรกำหนดให้มีตำแหน่งด้านความรู้และควรแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นตัวอย่างเพื่อให้พระสงฆ์ตื่นตัวในการศึกษา หรือมองเห็นความสำคัญในการศึกษาจึงจะนำธรรมะมาเผยแผ่ได้
- 8) พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาธรรมะให้ถึงแก่น แล้วนำสิ่งที่ศึกษามาถ่ายทอดให้กับประชาชน ทำให้คนไม่ติดลบเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบได้
- 9) พระสงฆ์ต้องมีความรู้สมบูรณ์ สามารถรอบรู้ต่อการพัฒนาทั้งจิตใจและรูปแบบการบริหาร มีความรู้ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ ต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาและผลิตบุคลากรของศาสนาให้มีความเป็นผู้นำ
- 10) พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน
- 11) พระสงฆ์ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบสมควรที่จะไปให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ทั้งด้านปฏิบัติและปฏิเวธ
- 12) พระสงฆ์ควรมีการรวมตัวหรือทำงานเป็นทีมและทำงานเชิงรุก ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและรัฐบาลในเรื่องงบประมาณ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิสิฏฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทร (2540) ศึกษาวิจัยพระสงฆ์ในสังคมชนบทภาคอีสานพบว่า มีบทบาทหน้าที่หลายด้านสรุปได้ ดังนี้

1) บทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ พระสงฆ์มีส่วนพัฒนาสังคมหลายลักษณะ เช่น ส่งเสริมการปลูกพืช หรือเกษตรธรรมชาติแบบครบวงจร การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกแตงโม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู นอกจากนี้แล้วยังมีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพในลักษณะของการจัดตั้งกลุ่ม เช่น กลุ่มเจียรไนพลอย กลุ่มธนาคารช้าง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าว มีทั้งประสบความสำเร็จและประสบปัญหา

2) บทบาทต่อสังคม สังคมชนบทอีสานในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาส่วนใหญ่มิมีความเป็นอยู่ที่สงบและเรียบง่าย แต่ก็มีหลายพื้นที่ที่มีปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะภัยจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมจะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้านและทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

3) บทบาทต่อการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทในหลายลักษณะ เช่น การให้การศึกษแก่พระสงฆ์ด้วยกัน โดยการตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม ให้การอบรมพระลูกวัดที่บวชใหม่ ในส่วนของเยาวชน ได้มีการจัดการอบรมในวันเสาร์ อาทิตย์ นอกจากนี้ยังได้มีการร่วมมือกับหน่วยราชการอื่นๆ โดยเฉพาะกรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้การศึกษาผ่านดาวเทียมแก่ประชาชน จัดอุทยานการศึกษา จัดห้องสมุดในบริเวณวัด และจัดอบรมในการพัฒนาอาชีพต่างๆ

4) บทบาทด้านสุขภาพอนามัย พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ยาแผนโบราณในการรักษาโรคทั่วไป โดยเฉพาะยาเสพติด แต่ที่สำคัญได้แก่โรคทางจิต ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการรักษาจึงนับว่าบทบาทนี้สำคัญมาก

5) บทบาทด้านสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จะทำในลักษณะจัดสถานที่ในบริเวณวัดให้ร่มรื่น ให้เป็นที่เย็น สำหรับให้ประชาชนที่มีความทุกข์ร้อนมาพึ่งพิง นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ตัดถนน การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับแนวทางในการส่งเสริมและฟื้นฟูพระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่า พระสงฆ์ควรศึกษาพระธรรมวินัยให้ถ่องแท้ เพื่อการเผยแพร่แก่ประชาชน ควรตั้งมั่นอยู่ในวัด ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางโลกให้น้อยที่สุด กิจกรรมใดที่มีใช้กิจของสงฆ์โดยตรง แต่เป็นการช่วยเหลือหรือพัฒนาสังคมหากประสบความสำเร็จ

ควรมีการเผยแพร่แก่พระสงฆ์รูปอื่นๆ ขยายวงกว้างออกไปอย่างเป็นระบบ และระมัดระวังในการนำไปใช้กับชุมชน นอกจากนี้ควรจัดให้มีระบบการคัดเลือกคนผู้ที่จะบวชเป็นพระในเบื้องต้น ส่วนในเรื่องของแนวทางการเผยแพร่ศาสนา ควรมีการจัดอบรมสัมมนาในเรื่องดังกล่าว และการจัดตั้งสถานศึกษาขยายออกไปให้มาก เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์รุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มลดลงเพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นมีคุณภาพอย่างแท้จริง

Cheat (1986 อ้างถึงในจันทร์จิรา มูลเมือง, 2535) ศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม อำนาจการควบคุมและชั้นชั้นทางสังคมเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการควบคุมและความรับผิดชอบต่อสังคมและอำนาจการควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ โดยคนที่ได้รับคะแนนอำนาจการควบคุมปานกลางจะมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงสุด ความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์กับชั้นทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 โดยชั้นทางสังคมสูงมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่า และพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมที่ระดับ .089

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทต่อสังคม และมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมในหลายด้านด้วยกัน เช่น การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับประชาชน สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน อาจกล่าวได้ว่าบทบาทดังกล่าวเสมือนเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดจากเงื่อนไขทางสังคม ความสมัครใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และเกิดจากความผูกพันในศาสนา ความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์กับด้านอื่น ๆ เช่น การเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา ความเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าพระสงฆ์ผู้ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนอยู่ในระดับใด อันจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบของพระสงฆ์ในการนำจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมสู่ชุมชนต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่องการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในจังหวัดชลบุรี จำนวน 4,228 รูป
 2. กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการสุ่มจากประชากรแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามอำเภอ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 366 รูป ตามสูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยความคลาดเคลื่อน .05 ของยามานะ (Yamane, 1970, p.580 - 581) ดังตารางที่ 1
- ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (รูป)
1. อำเภอเมืองชลบุรี	50
2. อำเภอเกาะสีชัง	5
3. อำเภอพานทอง	37
4. อำเภอปอทอง	35
5. อำเภอบางละมุง	30
6. อำเภอบ้านบึง	40
7. อำเภอพนัสนิคม	45
8. อำเภอศรีราชา	35

ตารางที่ 1 (ต่อ)

อำเภอ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (รูป)
9. อำเภอสตึก	35
10. อำเภอหนองใหญ่	34
11. กิ่งอำเภอเกาะจันทร์	20
รวม	366

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นสำหรับศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ซึ่งข้อคำถามในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เช่น อายุพรรษา ฐานะของพระสงฆ์ เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้านใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน 2) ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน 3) ด้านการช่วยคิดและการแก้ปัญหาสังคม 4) ด้านการเป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเรียงจากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 38 ข้อ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ความรับผิดชอบ และบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์
2. สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

3.1 ดร.ศักดินา บุญเปี่ยม

อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

3.2 ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง

อาจารย์ประจำวิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา
มหาวิทยาลัยบูรพา

3.3 ผศ.ดร.ปรุทธิ์ บุญศรีตัน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้ถูกต้องเหมาะสม

5. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยวิธีหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product – Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ อยู่ระหว่าง .25 - .88

6. นำแบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกแต่ละข้อ ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป มาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990, p.202-204) และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .96

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) และมีความสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังวัดต่างๆ ในจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอให้พระสงฆ์ในวัดตอบข้อมูลแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปเก็บข้อมูลกับพระสงฆ์ตามวัดต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 366 ฉบับ พร้อมทั้งไปปรับคืนด้วยตัวตนเอง จึงทำให้ได้รับแบบสอบถามคืนครบตามจำนวนที่ส่งไปคือ 366 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสให้คะแนนน้ำหนักแต่ละข้อและบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาดำเนินการตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาแยกวิเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เช่น อายุ พรรษา ฐานะของพระสงฆ์ โดยคิดเป็นร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) โดยเรียงจากมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ของลิเคอร์ท์ Likert's Scale. (Best & Kahn, 1993, p.247) กำหนดขนาดคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับวัดระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ทั้ง 5 ระดับ โดยเอาคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ของคะแนนเป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดเป็นเกณฑ์และแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว 2535, หน้า 23-24)

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีระดับการรับรู้ตนเองอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยเลือกเฉพาะวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ
2. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)
3. เปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ฐานะของพระสงฆ์ ใช้การทดสอบค่าที (t – test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของ พระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการ นำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมใน การนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์

มีการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ดังต่อไปนี้คือ

\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
SD	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติการแจกแจง t
F	แทน	ค่าสถิติการแจกแจง F
SS	แทน	ค่าผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนแต่ละตัวยกกำลังสอง
MS	แทน	ค่าความแปรปรวน
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็น
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์ ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุพรรษา

อายุพรรษา	n = 366	
	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา	45	12.3
อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	115	31.4
อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป	206	56.3
รวม	366	100.0

จากตารางที่ 2 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีอายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 56.3 มีอายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา ร้อยละ 31.4 และมีอายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา ร้อยละ 12.3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์

ฐานะของพระสงฆ์	n = 366	
	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
เจ้าอาวาส	91	24.9
พระลูกวัด	275	75.1
รวม	366	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีฐานะเป็นพระลูกวัด ร้อยละ 75.1 และมีฐานะเป็นเจ้าอาวาส ร้อยละ 24.9

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ผลปรากฏดังแสดงในตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อ
สังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี โดยรวมและเป็นรายด้าน

ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรม สู่ชุมชน	<i>n</i> = 366		ระดับ	อันดับที่
	\bar{X}	<i>SD</i>		
1. ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน	3.23	.78	ปานกลาง	4
2. ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติ ปฏิบัติตน	4.04	.53	มาก	1
3. ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม	3.27	.84	ปานกลาง	3
4. ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ	3.47	.79	ปานกลาง	2
∴ รวม	3.56	.61	.. มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ
ต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน
ระดับมาก จำนวน 1 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับตามคะแนนค่าเฉลี่ยจาก
มากไปหาน้อย คือ ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึด
เหนี่ยวทางจิตใจ ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม และด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน

ตารางที่ 5 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นรายชื่อ

พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน	<i>n</i> = 366		ระดับ	อันดับ ที่
	\bar{X}	<i>SD</i>		
1. เป็นผู้อบรมประชาชนในชุมชนเพื่อให้มี หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	3.54	.99	มาก	2
2. ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านธรรมะ กับประชาชนในชุมชน	3.34	.95	ปานกลาง	6
3. เป็นผู้แนะนำสั่งสอน และสร้างจิตสำนึก นำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและ จิตใจให้แก่ประชาชน	3.51	.96	มาก	3
4. เป็นผู้สอนให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งทาง คดีโลกและคดีธรรม	3.27	1.04	ปานกลาง	7
5. นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เผยแพร่ผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียงของ ชุมชน	2.30	1.22	น้อย	9
6. นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเผยแพร่ ในรูปแบบการตีพิมพ์ การเขียนหนังสือ	2.51	1.18	ปานกลาง	8
7. แสดงเทศนาธรรมในวันพระ และเทศกาล วันสำคัญให้แก่ประชาชนในชุมชน	3.74	1.14	มาก	1
8. เผยแพร่ธรรมโดยใช้วิธีการพูดคุยสนทนา ในโอกาสพบปะ และโอกาสที่ประชาชนมา ทำบุญวันเกิด	3.44	1.05	ปานกลาง	5
9. เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสั่งสอนเยาวชนด้าน ศีลธรรมในโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและ เอกชน	3.47	1.10	ปานกลาง	4
รวม	3.23	.78	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 5 ข้อ และ อยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ข้อ เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ แสดงเทศนาธรรมในวันพระและเทศกาลวันสำคัญให้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นผู้อบรมประชาชน ในชุมชนเพื่อให้มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นผู้แนะนำสั่งสอนและสร้างจิตสำนึก นำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจให้แก่ประชาชน ส่วนอันดับสุดท้าย คือ นำ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเผยแผ่ผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียงของชุมชน

ตารางที่ 6 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน เป็นรายชื่อ

พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน	<i>n</i> = 366		ระดับ	อันดับที่
	\bar{X}	<i>SD</i>		
1. เป็นผู้ใช้จ่ายปัจจัยได้อย่างเหมาะสมกับ สมณสาธูป	3.68	.88	มาก	12
2. เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่ยึดติดกับวัตถุ	3.60	.87	มาก	13
3. เป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สันโดษ	3.77	.83	มาก	11
4. เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น	4.18	.75	มาก	3
5. ดำรงตนเป็นผู้มีความเสียสละทั้งกายและใจ	3.98	.75	มาก	9
6. เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ได้อย่าง ถูกต้อง	4.16	.70	มาก	4
7. เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยน ประกอบด้วยความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง	4.02	.73	มาก	7
8. เป็นผู้ดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดให้โทษ	4.48	.73	มาก	2
9. เป็นผู้มีชีวิตอยู่ด้วยความสงบและมุ่งความ สงบเป็นที่ตั้ง	4.16	.77	มาก	5
10. เป็นผู้ที่ทำตนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ	3.99	.77	มาก	8
11. เป็นผู้ละเว้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงที่รุนแรง	3.88	.80	มาก	10
12. เป็นผู้ที่มีน้ำใจประกอบด้วยความเมตตา	4.12	.71	มาก	6
13. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม	4.51	.67	มากที่สุด	1
รวม	4.04	.53	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน 12 ข้อ เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้มีความเชื่อมั่น ในกฎแห่งกรรม เป็นผู้ดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ เป็นผู้ดำเนินชีวิต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนอันดับสุดท้าย คือ เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่ยึดติดกับวัตถุ

ตารางที่ 7 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม เป็นรายชื่อ

พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม	<i>n</i> = 366		ระดับ	อันดับที่
	\bar{X}	<i>SD</i>		
1. เป็นที่ปรึกษาประชาชนในการไกล่เกลี่ย ปัญหาในชุมชน	3.04	1.01	ปานกลาง	7
2. อบรมสั่งสอนประชาชนที่มีพฤติกรรมเป็นภัย ต่อชุมชน	3.27	.99	ปานกลาง	4
3. เป็นผู้ช่วยประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในชุมชน	2.95	.99	ปานกลาง	9
4. เป็นผู้นำคิดริเริ่มการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และอาชีพ	2.99	1.05	ปานกลาง	8
5. เป็นผู้นำคิดริเริ่มแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยใช้หลักธรรมะเป็นที่ตั้ง	3.27	1.02	ปานกลาง	5
6. เป็นผู้ร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหาหาเสพติด ในชุมชน	3.57	1.10	มาก	2
7. เป็นที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมความประพฤติ ของคนในชุมชน	3.24	1.03	ปานกลาง	6
8. ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและ แก้ปัญหาสังคม	3.28	1.12	ปานกลาง	3
9. เป็นผู้ช่วยกล่อมเกลาคูณให้รู้จักบาปบุญ คุณโทษและเป็นคนดีของสังคม	3.81	.94	มาก	1
รวม	3.27	.84	ปานกลาง	

จากตารางที่ 7 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 7 ข้อ เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้ช่วยกล่อมเกล่าผู้คนให้ รู้จักบาปบุญคุณ โทษและเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้ร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหาหาสาเหตุคิด ในชุมชน ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและแก้ปัญหา สังคม ส่วนอันดับสุดท้าย คือ เป็นผู้ช่วยประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

ตารางที่ 8 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นรายชื่อ

พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ	<i>n</i> = 366		ระดับ	อันดับที่
	\bar{X}	<i>SD</i>		
1. เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับ ประชาชนในชุมชน	4.08	.91	มาก	2
2. เป็นผู้ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล แก่ประชาชนตามประเพณีอันเกี่ยวกับชีวิต	4.09	.88	มาก	1
3. เป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนในด้านความ เป็นอยู่และในด้านอาชีพ	3.21	1.06	ปานกลาง	6
4. เป็นผู้ให้การสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาส และผู้ยากไร้	3.43	1.06	ปานกลาง	4
5. เป็นผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อประชาชนที่มีความ เดือดร้อนทั้งกายและใจ	3.61	.94	มาก	3
6. เป็นผู้ที่เข้าหาประชาชน ปลอดภัยให้ กำลังใจ แนะนำแนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้กับ ประชาชน	3.37	1.01	ปานกลาง	5
7. เป็นผู้ให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ ต่างๆ ทั้งด้านปรีชาและปฏิบัติ	2.48	1.37	น้อย	7
รวม	3.47	.79	ปานกลาง	

จากตารางที่ 8 พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ข้อ เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีอันเกี่ยวกับชีวิต เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับประชาชนในชุมชน เป็นผู้เอื้อเพื่อแผ่ต่อประชาชนที่มีความเดือดร้อนทั้งกายและใจ ส่วนอันดับสุดท้าย คือ เป็นผู้ให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ทั้งด้านปรีชาและปฏิบัติ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 9-16

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์

ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ จริยธรรมสู่ชุมชน	ไม่เกิน 5 พรรษา		เกิน 5 พรรษา แต่ ไม่เกิน 10 พรรษา		เกิน 10 พรรษา ขึ้นไป	
	\bar{X}	<i>SD</i>	\bar{X}	<i>SD</i>	\bar{X}	<i>SD</i>
1. ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน	2.95	.81	2.96	.66	3.45	.77
2. ด้านการเป็นแบบอย่างในการ ประพฤติปฏิบัติตน	3.91	.49	3.82	.46	4.19	.53
3. ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหา สังคม	2.80	.93	2.92	.70	3.56	.78
4. ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึด เหนี่ยวทางจิตใจ	3.00	.83	3.19	.60	3.72	.78
รวม	3.25	.63	3.29	.45	3.78	.59

จากตารางที่ 9 พบว่า พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน อยู่ในระดับมาก

พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน อยู่ในระดับมาก

พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์

ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน	แหล่งข้อมูล	df	SS	MS	F	p
1. ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน	ระหว่างกลุ่ม	2	21.66	10.83	19.76*	.00
	ภายในกลุ่ม	363	198.97	.55		
	รวม	365	220.63			
2. ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน	ระหว่างกลุ่ม	2	10.75	5.37	21.19*	.00
	ภายในกลุ่ม	363	92.06	.25		
	รวม	365	102.81			
3. ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	41.75	20.88	34.65*	.00
	ภายในกลุ่ม	363	218.70	.60		
	รวม	365	260.45			
4. ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	32.42	16.21	29.93*	.00
	ภายในกลุ่ม	363	196.60	.54		
	รวม	365	229.02			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	22.76	11.38	36.86*	.00
	ภายในกลุ่ม	363	112.05	.31		
	รวม	365	134.80			

* $p < .05$

จากตาราง 10 พบว่า พระสงฆ์ที่อายุพรรษาต่างกัน มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า มีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD ปรากฏผลดังตาราง 10

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์
โดยรวมเป็นรายคู่

อายุพรรษา	เกิน 10 พรรษา ขึ้นไป		เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	ไม่เกิน 5 พรรษา
	\bar{x}	3.78	3.29	3.25
เกิน 10 พรรษาขึ้นไป	3.78	-	0.49*	0.53*
เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	3.29		-	0.04
ไม่เกิน 5 พรรษา	3.25			-

* $p < .05$

จากตารางที่ 11 พบว่า ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ โดยรวม
พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และ
พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10
พรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษา
ขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่า
พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10
พรรษา

ตารางที่ 12 การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์
เป็นรายคู่ ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน

อายุพรรษา	เกิน 10 พรรษา ขึ้นไป		เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา		ไม่เกิน 5 พรรษา	
	\bar{x}					
	\bar{x}	3.45		2.96		2.95
เกิน 10 พรรษาขึ้นไป	3.45	-	.49*		.50*	
เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	2.96		-		.01	
ไม่เกิน 5 พรรษา	2.95				-	

* $p < .05$

จากตารางที่ 12 พบว่า ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ด้านการให้
ความรู้แก่ประชาชน พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5
พรรษา และ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา
แต่ไม่เกิน 10 พรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุพรรษา
เกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่
ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่
ไม่เกิน 10 พรรษา

ตารางที่ 13 การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์
เป็นรายคู่ ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน

อายุพรรษา		เกิน 10 พรรษา ขึ้นไป	ไม่เกิน 5 พรรษา	เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา
	\bar{X}	4.19	3.91	3.82
เกิน 10 พรรษาขึ้นไป	4.19	-	.28*	.37*
ไม่เกิน 5 พรรษา	3.91		-	.09
เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	3.82			-

* $p < .05$

จากตารางที่ 13 พบว่า ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ด้านการเป็น
แบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุ
พรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษา
เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์
ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5
พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา

ตารางที่ 14 การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์
เป็นรายคู่ ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม

อายุพรรษา		เกิน 10 พรรษา ขึ้นไป	เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	ไม่เกิน 5 พรรษา
	\bar{x}	3.56	2.92	2.80
เกิน 10 พรรษาขึ้นไป	3.56	-	.64*	.76*
เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	2.92		-	.12
ไม่เกิน 5 พรรษา	2.80			-

* $p < .05$

จากตารางที่ 14 พบว่า ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ด้านการช่วยคิด
และแก้ปัญหาสังคม พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5
พรรษา และ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา
แต่ไม่เกิน 10 พรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุพรรษา
เกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่
ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่
ไม่เกิน 10 พรรษา

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์
เป็นรายคู่ ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

อายุพรรษา	เกิน 10 พรรษา ขึ้นไป		เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	ไม่เกิน 5 พรรษา
	\bar{X}			
เกิน 10 พรรษาขึ้นไป	3.72	-	.53*	.72*
เกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา	3.19		-	.19
ไม่เกิน 5 พรรษา	3.00			-

* $p < .05$

จากตารางที่ 15 พบว่า ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ด้านการเป็นที่พึ่ง
และที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่
เกิน 5 พรรษา และ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5
พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุ
พรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ
จริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5
พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์

ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำ จริยธรรมสู่ชุมชน	เจ้าอาวาส		พระลูกวัด		<i>t</i>	<i>p</i>
	\bar{X}	<i>SD</i>	\bar{X}	<i>SD</i>		
1. ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน	3.50	.63	3.15	.80	4.31*	.00
2. ด้านการเป็นแบบอย่างในการ ประพฤติปฏิบัติตน	4.12	.52	4.01	.53	1.70	.09
3. ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหา สังคม	3.66	.60	3.14	.87	6.43*	.00
4. ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึด เหนี่ยวทางจิตใจ	3.69	.61	3.39	.83	3.61*	.00
รวม	3.79	.49	3.49	.63	4.72*	.00

* $p < .05$

จากตาราง 16 พบว่า ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นเจ้าอาวาสมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นพระลูกวัด ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้าน และเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษา และฐานะของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายในจังหวัดชลบุรี จำนวน 366 รูป ได้มาโดยวิธีการสุ่มจากประชากรแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามอำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 38 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .25 - .88 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .96 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และเปรียบเทียบระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ฐานะของพระสงฆ์ ใช้การทดสอบค่าที (t -test)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลสรุป ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี สรุปผลได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า
 - 1.1 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ แสดงเทศนาธรรมในวันพระและเทศกาลวันสำคัญให้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นผู้อบรมประชาชนในชุมชนเพื่อให้มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นผู้แนะนำสั่งสอนและสร้างจิตสำนึกนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจให้แก่ประชาชน

1.2 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม เป็นผู้ดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

1.3 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้ช่วยกล่อมเกล่าผู้คนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้ร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม

1.4 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีอันเกี่ยวกับชีวิต เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับประชาชนในชุมชน เป็นผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อประชาชนที่มีความเดือดร้อนทั้งกายและใจ

2. พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน อยู่ในระดับมาก

3. พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน อยู่ในระดับมาก

4. พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง

5. พระสงฆ์ที่อายุพรรษาต่างกัน มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ โดยรวม พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษา

ทางจิตใจ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป กับ พระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา

7. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของ พระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นเจ้าอาวาสมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นพระลูกวัด ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความผูกพันกับชุมชนและความรับผิดชอบในทั้ง 4 ด้านนั้นก็เป็นที่มาของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติ และได้ปฏิบัติอยู่แล้วในการดำเนินชีวิตในเพศบรรพชิต สอดคล้องกับที่พระเทพเวที (ประยูร ญฺชุตโต, 2530: 194-195) ได้กล่าวไว้ว่า ตามหลักทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง และ 2) ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ และสอดคล้องกับที่ จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ (2530: 337) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพประชากรไว้ 3 ประการ คือ 1) การสร้างคนให้ได้รับการศึกษา 2) การสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรมเป็นหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ 3) และเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ

ผลการวิจัยนี้เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระดับมาก ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะเห็นว่าด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากกว่าด้านการ

ให้ความรู้แก่ประชาชน มากกว่าด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม และมากกว่าด้านการเป็นที่พึ่ง และที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งอาจเป็นเพราะพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติของศาสนา ปฏิบัติตามพระวินัยที่มีถึง 227 ข้อ อันเป็นเหมือนระเบียบปฏิบัติที่ทำให้พระสงฆ์มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม จึงมีระดับการรับรู้ตนเองในด้านนี้สูงกว่าด้านอื่นๆ

เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

1.1 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ แสดงเทศนาธรรมในวันพระและเทศกาลวันสำคัญให้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นผู้อบรมประชาชนในชุมชนเพื่อให้มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นผู้แนะนำสั่งสอนและสร้างจิตสำนึกนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจให้แก่ประชาชน สอดคล้องกับที่ สิทธิ บุตรอินทร์ (2533: 73) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในด้านสังคมคือ การแนะนำสั่งสอน และสร้างจิตสำนึกนำไปสู่ความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจ สั่งสอนให้มนุษย์มั่นใจในศักยภาพของมนุษย์ว่า เป็นผู้ฝึกฝนให้พัฒนาวิสัยทัศน์แห่งการพัฒนาไปอย่างสูงสุดโดยอาศัยการศึกษาอบรม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าพระสงฆ์ควรปฏิบัติในด้านนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อที่ประชาชนจะได้รู้และตระหนักถึงความรับผิดชอบชั่วดีภายใต้การพัฒนาของสังคมที่มีแต่การแก่งแย่งแข่งขันกัน บทบาทนี้จึงเป็นเรื่องที่พระสงฆ์จะเข้ามามีส่วนช่วยพัฒนาสังคมให้น่าอยู่มากขึ้น

1.2 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม เป็นผู้ดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อในผลของการกระทำ คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และพระสงฆ์นั้นเป็นผู้ที่สั่งสอนประชาชนให้มีศีล อย่างน้อยคือ ศีล 5 จึงต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชน ทั้งในเรื่องการดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ และดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

1.3 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้ช่วยกล่อมเกลาคูคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้ร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพระสงฆ์นอกจากจะเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว การช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่สถาบันและหน่วยงานงานที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ควรให้การสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วน ได้ช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นให้มากขึ้น ทั้งในการกล่อมเกล่าผู้คนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม โดยยึดหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติ ซึ่งพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้เป็นอย่างดี ให้พระสงฆ์มีส่วนช่วยแก้ปัญหาสาเหตุในชุมชน และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม ก็จะยิ่งทำให้ประชาชนกับพระสงฆ์มีความผูกพันกันมากขึ้น

1.4 พระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ในด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ เป็นผู้ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีอันเกี่ยวกับชีวิต เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับประชาชนในชุมชน เป็นผู้เอื้อเฟื้อเผื่อต่อประชาชนที่มีความเดือดร้อนทั้งกายและใจ สอดคล้องกับที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2530 อ้างถึงใน พระมหาบุญมี ท่าโท, 2551: 45) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่จะต้องประกอบด้วยบทบาท ดังนี้คือ 1) การให้คำแนะนำทางจิตใจเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ 2) เป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจ 3) การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เท่าที่ทำได้ 4) ในสังคมที่กำลังพัฒนาเมื่อชาวบ้านที่ไม่พร้อมจะช่วยตนเอง ถ้าได้พระเป็นผู้นำท้องถิ่นที่เตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลางจะเป็นผู้ชี้ช่องในการนำท้องถิ่น ให้ได้รับความเจริญใหม่ๆ 5) การสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งที่สำคัญในศาสนาทั้งหลาย และยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไปแม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะที่เป็นเครื่องปลอบประโลมใจสืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิตอย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ อัน ได้แก่ บทบาทประเภทพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าชีวิตของประชาชนทุกคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายล้วนมีความเกี่ยวข้องและพึ่งพาพระสงฆ์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะเมื่อยามที่เกิดความทุกข์ก็จะหันหน้าเข้าวัด จึงทำให้พระสงฆ์เป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนเสมอมา

2. พระสงฆ์ที่อายุพรรษาต่างกัน มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไปมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา และพระสงฆ์ที่อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา ผู้วิจัยเห็นว่าความแตกต่างนี้อาจเนื่องมาจากพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากส่วนใหญ่มักจะมีตำแหน่งด้านการบริหาร และเป็นที่รู้จักของประชาชน

เป็นอย่างดี ประกอบกับได้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนมานานสมควร มีเวลาและโอกาสในการปฏิบัติมากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาน้อยๆ การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม และด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากย่อมสูงกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาน้อย

3. ระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี จำแนกตามฐานะของพระสงฆ์โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นเจ้าของอาวาสมีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากกว่าพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นพระลูกวัด ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความแตกต่างของฐานะของพระสงฆ์ต่อระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนนั้นไม่แตกต่างกันในด้านการประพฤติตนเป็นแบบอย่าง เพราะพระสงฆ์ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเจ้าอาวาสหรือพระลูกวัดก็ต้องประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนพระวินัยที่บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดทั้งสิ้น จึงทำให้วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทุกรูปในพระพุทธศาสนางดงาม ส่วนในด้านอื่นๆ เช่น ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม และด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความแตกต่างกันระหว่างเจ้าอาวาสและพระลูกวัด ก็เพราะเมื่อพระสงฆ์ดำรงฐานะตำแหน่งที่สูงขึ้นในด้านบริหารอาจทำให้เวลาส่วนหนึ่งไปอยู่ที่การบริหารจัดการวัดและดูแลพระสงฆ์ในปกครอง จึงทำให้บทบาทดังกล่าวไปอยู่ที่พระลูกวัดมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เพื่อให้มีประโยชน์สำหรับหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นพระวัด ได้มีบทบาทและโอกาสในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม และด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้มากขึ้น เนื่องจากพระสงฆ์เหล่านี้เป็นประชากรสงฆ์หนุ่มมากในพระพุทธศาสนา หากได้มีบทบาทในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนมากก็จะทำให้ประชาชนในชุมชน ตลอดจนสังคม ได้รับประโยชน์ ซึ่งทั้งนี้ก็ควรพัฒนาควบคู่กับการให้พระสงฆ์ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อที่จะได้เป็นผู้นำเอาจริยธรรมสู่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. ควรสร้างความตระหนักในพระสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ที่มีฐานะเป็นเจ้าของอาวาสหรือพระลูกวัด ไม่ว่าจะมียุทธธรรมมากหรือน้อยให้เห็นความสำคัญของการนำจริยธรรมสู่ชุมชน เสมือนเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่งที่ควรมีต่อสังคม โดยผ่านกระบวนการศึกษาโดยให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีความรู้ทั้งโลกและทางธรรมควบคู่กัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์ในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อจะได้เห็นระดับการรับรู้ตนเองของพระสงฆ์ไทย และควรศึกษาหารูปแบบการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ไทย อันเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้มีส่วนช่วยในการพัฒนาบุคคลและสังคมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล. (2531). การวิเคราะห์องค์ประกอบของความรับผิดชอบของนิสิต
ปริญญาตรีสาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามการรับรู้ของนิสิตและ
อาจารย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิจัยทางการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมการศาสนา. (2530). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 25. อ้างถึงใน พระมหาบุญมี ท่าโท.
(2551). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรมวิชาการ. (2544). อ้างถึงใน วีรศักดิ์ จันทะสงคราม. (2549). การรับรู้ตนเองด้านความ
รับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กฤษณา นันทเพชร. (2540). ทักษะจิตของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ:
กรมการศาสนา.
- กิริติ บุญเจือ. (2534). ชุดพื้นฐานปรัชญาจริยศาสตร์ผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
คณะกรรมการจัดทำคู่มือปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มสมาคม-มูลนิธิ. (2526).
คู่มือปลูกฝังค่านิยม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- คณินนิตย์ จันทบุตร. (2532). สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
ภาพพิมพ์.
- จงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์. (2528). ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในการเรียนของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาจิตวิทยา
และแนะแนวการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์จิรา มูลเมือง. (2535). การเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาต่าง
สาขา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จางงศ์ อติวัฒนสิทธิ. (2530). แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร: สังคมวิทยาตามแนว
พุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

- จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. (2540). **คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตรวัดเจตคติเชิงจริยธรรม**
ด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, สาขาวิชาการทดสอบและการวัดผลการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จำเริญ วุฒิจันทร์. (2524). **คุณธรรมและจริยธรรม: หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาใน**
สถานศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ไพรัชต์น์ ปราณี. (2531). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความ**
รับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแบบ
ซินดิเคตกับการสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไฉนทัย อุดมบุญญานภาพ และคณะ. (2547). **จิตวิทยาการทำงาน. ภาพสัณฐาน: โรงพิมพ์ประสาน**
การพิมพ์.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2529). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ทิสนา เขมมณี. (2546). **การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การ**
ปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เมธิทีปส์ จำกัด.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2544). **ความเป็นครูไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์ (1996).
- บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. (2535). **การอ้างอิงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วน**
ประมาณค่ากับกลุ่มตัวอย่าง. วารสารวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, 3(1), 23-24.
- ประกาศรี สีหอำไพ. (2543). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.** กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2530. **จริยธรรมกับชีวิต.** พระนครศรีอยุธยา: ศูนย์
ประสานงานจริยศึกษา สหวิทยาลัยพระนครศรีอยุธยา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2530). **การพัฒนาคน. อ้างถึงใน พระมหาบุญมี ทำโท.**
(2551). **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 3 กุมภาพันธ์ 2538. **สัมภพณ์. อ้างถึงใน จิตรจาง รัตนสกุล.**
(2538). **การศึกษานี้อหาด้านคุณธรรมในหนังสือการ์ตูนภาษาไทย-อังกฤษ.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต. ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). จำนวนพระภิกษุ-สามเณรทั่วประเทศ[Online].

แหล่งที่มา: [http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=](http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=921:2010-10-07-11-33-40&catid=77:2009-07-14-14-27-10&Itemid=381)

[article&id=921:2010-10-07-11-33-40&catid=77:2009-07-14-14-27-10&Itemid=381](http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=921:2010-10-07-11-33-40&catid=77:2009-07-14-14-27-10&Itemid=381)

[15 พฤษภาคม 2554]

พระมหาบุญมี ท่าโท. (2551). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2527). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ:

มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พวงทอง ภูสศศรี. (2546). การดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการ

พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนดงมูลวิทยาคม จังหวัดกาฬสินธุ์.

การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พัฒนาดี อนุสรณ์เทวินทร์ (2544). การใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนดงมูล (วันครู 2503) อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร.

การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พินิจ ลาภานานนท์. (2529). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิสิฏฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทร. (2540). ศาสนาพุทธ: สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงใน

สังคมอีสาน. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภัทรพร สิริกาญจน์. (2535). หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทพระคำเขียน

สุวรรณโณ ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภัศรา อรุณมีศรี (2533). การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานพ นักการเรือน. (2544). รวมเรื่องและบทความ “พระพุทธศาสนากับโลกยุคปัจจุบัน”.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

- วัฒนา สิงห์สัมฤทธิ์. (2527). การสร้างแบบทดสอบจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร.
- วีรศักดิ์ จันทะสงคราม. 2549. การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารมหาวิทาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2514). การพัฒนาคุณภาพประชากรไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สาโรช บัวศรี. (2526). “จริยธรรมในสังคมไทย” รายงานสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน.
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2544). อ้างถึงใน
พระมหาบุญมี ท่าโท. (2551). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ
เยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารมหาวิทาลัย, สาขาวิทยาการจัดการ
มหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สิทธิ บุตรอินทร์. (2533). พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุขุมล เกษมสุข. (2548). การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตมหาวิทาลัย
ศรีนครินทร์วิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.
- สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. (2533). ศึกษาศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มินตราการพิมพ์.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. (2528). อ้างถึงใน จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์. (2528). ปัจจัยที่มี
ผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารมหาวิทาลัย, สาขาจิตวิทยาและแนะแนวการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์.
- อมร โสภณวิเศษฐัจจ์ และกวี อิศริวรรณ. (2537). หนังสือเรียนสมบูรณ์แบบ ส. 0112
พระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.

Best, E. W., & Kahn, J. V. (1993). **Research in education** (7th ed). Boston, MA: Allyn and Bacon.

Cronbach, L. J. (1990). **Essential of psychological testing** (5th ed). New York: Haper Collins.

Flippo, E.B. (1996). **Management: A Behavioral Approach**. New York: Allyn and Bacon.

Good, Carter V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book Company.

Yamane, Taro. (1970). **Statistics : And introductory analysis**. (2nd ed). New York : Haper & Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

::

ตารางที่ 17 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม เรื่อง การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ
ต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.71	14	.61	27	.78
2	.63	15	.51	28	.76
3	.66	16	.47	29	.80
4	.70	17	.27	30	.72
5	.53	18	.40	31	.70
6	.54	19	.56	32	.67
7	.64	20	.64	33	.63
8	.88	21	.69	34	.74
9	.65	22	.25	35	.65
10	.44	23	.56	36	.55
11	.41	24	.64	37	.70
12	.48	25	.72	38	.53
13	.34	26	.71		

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = .96

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน
ของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี

2. ขอให้ท่านพิจารณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เป็นภาพรวม เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมของพระสงฆ์ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนต่อไป

3. แบบสอบถามนี้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

4. ลักษณะของแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้าน

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

คำชี้แจง โปรดตอบแบบสอบถามที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับท่านมากที่สุด

1. อายุพรรษา

- อายุพรรษาไม่เกิน 5 พรรษา
 อายุพรรษาเกิน 5 พรรษา แต่ไม่เกิน 10 พรรษา
 อายุพรรษาเกิน 10 พรรษาขึ้นไป

2. ฐานะของพระสงฆ์

- ฐานะเป็นเจ้าอาวาส
 ฐานะเป็นพระลูกวัด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นรายด้าน

คำชี้แจง กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับที่ตรงกับความเป็นจริง ตามความหมายดังนี้

ตัวอย่าง

ที่	พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
0	เทศนาธรรมตามโอกาสอันควรเพื่อนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนในชุมชน	✓				

จากตัวอย่างข้อที่ 0 หมายถึง ท่านคิดว่าตนเองมีพฤติกรรมการเทศนาธรรมตามโอกาสอันควรเกี่ยวกับหลักธรรมการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด

ที่	พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน						
1.	เป็นผู้อบรมประชาชนในชุมชนเพื่อให้มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต.....
2.	ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านธรรมะกับประชาชนในชุมชน.....
3.	เป็นผู้แนะนำสั่งสอน และสร้างจิตสำนึกนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจให้แก่ประชาชน.....
4.	เป็นผู้สอนให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งทางคดียุติธรรมและศีลธรรม.....
5.	นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเผยแผ่ผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียงของชุมชน.....
6.	นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเผยแผ่ในรูปแบบการตีพิมพ์ การเขียนหนังสือ.....
7.	แสดงเทศนาธรรมในวันพระ และเทศกาลวันสำคัญให้แก่ประชาชนในชุมชน.....
8.	เผยแผ่ธรรมโดยใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะและโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิด.....
9.	เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรมในโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน.....

ที่	พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน						
1.	เป็นผู้ใช้จ่ายปัจจัยสี่อย่างเหมาะสมกับสมณสาธูป.....
2.	เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่ยึดติดกับวัตถุ.....
3.	เป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สันโดษ.....
4.	เป็นผู้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น.....
5.	ดำรงตนเป็นผู้มีความเสียสละทั้งกายและใจ.....
6.	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง.....
7.	เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยน ประกอบด้วยความ เมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง.....
8.	เป็นผู้ดำรงตนโดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้โทษ.....
9.	เป็นผู้มีชีวิตอยู่ด้วยความสงบและมุ่งความสงบเป็นที่ตั้ง.....
10.	เป็นผู้ที่ทำตนเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ.....
11.	เป็นผู้ละเว้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงที่รุนแรง.....
12.	เป็นผู้มีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา.....

ที่	พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
13.	เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม.....
ด้านการช่วยคิดและแก้ปัญหาสังคม						
1.	เป็นที่ปรึกษาประชาชนในการไกล่เกลี่ยปัญหาในชุมชน.....
2.	อบรมสั่งสอนประชาชนที่มีพฤติกรรมเป็นภัยต่อชุมชน.....
3.	เป็นผู้ช่วยประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน.....
4.	เป็นผู้นำคิดริเริ่มการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และอาชีพ.....
5.	เป็นผู้นำคิดริเริ่มแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยใช้หลักธรรมะเป็นที่ตั้ง.....
6.	เป็นผู้ร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหาหาสาเหตุคิดในชุมชน.....
7.	เป็นที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมความประพฤติของคนในชุมชน.....
8.	ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม.....
9.	เป็นผู้ช่วยกล่อมเกล่าผู้คนที่รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม.....

ที่	พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ						
1.	เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับประชาชนในชุมชน.....
2.	เป็นผู้ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีอันเกี่ยวกับชีวิต.....
3.	เป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนในด้านความเป็นอยู่และในด้านอาชีพ.....
4.	เป็นผู้ให้การสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาส และผู้ยากไร้.....
5.	เป็นผู้เอื้อเฟื้อแผ่ต่อประชาชนที่มีความเดือดร้อนทั้งกายและใจ.....
6.	เป็นผู้ที่เข้าหาประชาชน ปลอดภัยให้กำลังใจ แนะนำแนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้กับประชาชน.....
7.	เป็นผู้ให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆ ทั้งด้านปรีชาญาณและปฏิบัติ.....

ภาคผนวก ค

จำนวนพระภิกษุ - สามเณร ประจำปี 2553

จำนวนพระภิกษุ - สามเณร ประจำปี 2553

ที่	จังหวัด	พระภิกษุ			สามเณร		
		มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
1	กรุงเทพมหานคร	14,304	1,525	15,829	3,359	901	4,270
2	กระบี่	620	15	635	116	-	116
3	กาญจนบุรี	5,351	304	5,655	984	101	1,085
4	กาฬสินธุ์	2,650	1,783	4,433	710	642	1,352
5	กำแพงเพชร	4,198	252	4,450	299	125	424
6	ขอนแก่น	6,699	1,783	8,482	2,954	205	3,159
7	จันทบุรี	3,330	566	3,896	126	16	142
8	ฉะเชิงเทรา	4,552	158	4,710	693	14	907
9	ชลบุรี	4,228	246	4,474	573	13	586
10	ชัยนาท	2,076	63	2,140	112	2	114
11	ชัยภูมิ	5,154	450	5,604	750	47	797
12	ชุมพร	2,140	194	2,334	547	13	560
13	เชียงใหม่	3,432	335	3,767	3,593	24	3,620
14	เชียงใหม่	5,642	698	6,340	5,347	260	6,007
15	ตราด	823	57	880	94	5	99
16	ตรัง	1,054	-	1,054	233	-	233
17	ตาก	1,654	49	1,703	901	7	908
18	นครนายก	1,683	115	1,798	137	24	161
19	นครปฐม	3,994	286	4,280	432	196	628
20	นครพนม	2,804	662	3,466	1,035	105	1,162
21	นครราชสีมา	12,047	1,140	13,187	1,667	259	1,926
22	นครศรีธรรมราช	2,691	436	3,127	604	103	707
23	นครสวรรค์	6,826	119	6,945	1,236	14	1,250
24	นนทบุรี	3,445	136	3,581	459	22	480
25	นราธิวาส	297	14	311	16	-	16

ที่	จังหวัด	พระภิกษุ			สามเณร		
		มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
26	ปาน	1,222	10	1,232	1,759	-	1,759
27	บุรีรัมย์	8,277	1,050	9,327	1,149	75	1,224
28	ปทุมธานี	4,737	122	4,859	594	183	777
29	ประจวบคีรีขันธ์	2,040	195	2,235	168	72	240
30	ปราจีนบุรี	2,389	530	2,919	357	12	369
31	ปัตตานี	408	17	425	65	2	67
32	พระนครศรีอยุธยา	5,533	211	5,744	351	664	1,215
33	พะเยา	1,143	109	1,251	1,326	18	1,342
34	พิจิตร	3,735	20	3,755	315	-	315
35	พิษณุโลก	4,701	160	4,861	672	14	686
36	เพชรบูรณ์	4,713	451	5,164	632	48	680
37	เพชรบุรี	3,120	195	3,315	245	25	270
38	แพร่	1,128	14	1,140	950	3	953
39	พังงา	550	120	650	16	5	23
40	พัทลุง	1,143	79	1,222	55	3	61
41	ภูเก็ต	550	70	620	50	1	51
42	พุกตาหนาร	1,338	551	1,889	128	24	152
43	มหาสารคาม	4,038	393	4,431	741	17	758
44	แม่ฮ่องสอน	452	63	515	399	9	408
45	ยะลา	216	32	248	37	4	41
46	ยโสธร	2,223	372	2,595	374	272	646
47	ร้อยเอ็ด	6,132	1,411	7,543	1,193	327	1,520
48	ระนอง	545	38	583	63	3	66
49	ระยอง	2,154	187	2,341	276	197	473
50	ราชบุรี	5,579	326	5,905	431	17	448
51	ลพบุรี	4,270	474	4,744	293	16	311
52	ลำปาง	2,339	105	2,444	1,950	6	1,956

ที่	จังหวัด	พระภิกษุ			สามเณร		
		มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
53	ลำพูน	1,570	33	1,603	1,769	3	1,772
54	เลย	2,095	750	2,845	1,278	1,420	2,698
55	ศรีสะเกษ	9,199	749	9,948	1,674	275	1,949
56	สกลนคร	3,718	2,079	5,797	895	149	984
57	สงขลา	2,121	255	2,406	491	84	575
58	สตูล	200	21	221	24	1	25
59	สมุทรสาคร	2,162	69	2,231	137	21	158
60	สมุทรสงคราม	1,650	60	1,910	63	11	94
61	สมุทรปราการ	3,728	195	3,923	222	45	267
62	สระแก้ว	2,942	69	3,031	213	7	220
63	สระบุรี	3,753	242	3,995	337	21	358
64	สิงห์บุรี	1,544	90	1,634	236	354	590
65	สุโขทัย	2,624	60	2,684	427	2	429
66	สุพรรณบุรี	10,917	7	10,924	1,973	-	1,973
67	สุราษฎร์ธานี	3,655	120	3,775	450	76	526
68	สุรินทร์	7,066	519	7,605	1,280	120	1,400
69	หนองคาย	3,012	1,250	4,262	1,570	342	1,912
70	หนองบัวลำภู	1,801	280	2,081	512	123	635
71	อ่างทอง	1,925	49	1,974	350	4	354
72	อุบลราชธานี	7,278	927	8,205	2,299	304	2,573
73	อุทัยธานี	1,727	167	1,894	50	10	60
74	อุดรธานี	5,756	2,829	8,585	1,561	346	1,909
75	อุตรดิตถ์	2,123	50	2,173	223	5	228
76	อำนาจเจริญ	1,245	161	1,406	467	120	607
ยอดรวมทั้งประเทศ		281,466	29,650	291,116	61,247	9,161	70,408

ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553